

Länsstyrelsen
Värmland

Natura 2000-område
SE0610245 Husmansknölen
Dnr 511-6075-05

Bevarandeplan Natura 2000

(Enligt 17 § förordningen om områdesskydd 1998:1252)

Husmansknölen, Torsby kommun, Värmlands län

Områdeskod och namn:	SE0610245 Husmansknölen
Mittpunktskoordinat:	1324711 - 6748429
Totalareal:	99 ha
Fastställd av Länsstyrelsen:	2006-03-15
Områdestyp:	Området är utpekad enligt Habitatdirektivet samt enligt Fågeldirektivet.
Fastigheter:	Torsby kommun: Lövberget 1:83
Ägandeförhållande:	Statligt

Beskrivning av området

Husmansknölen ligger på en högplatå ungefär en mil sydsydväst om Höljes och är med sina 680 meter över havet en av Värmlands högsta punkter. Området ligger i en trakt med hög koncentration av gamla skogsbestånd med höga naturvärden. Stora delar av det aktuella området är klassat som nyckelbiotop eller naturvärdesobjekt. Skogen på Husmansknölen utgörs till stor del av gammal granskog på hög höjd. Skogens utseende är till större delen typisk för en naturskogsartad värmländsk höghöjdsgranskog, det vill säga en gles-luckig och mestadels lågvuxen granskog med spridda risiga torrakor och en del död ved. De äldre bestånden med luckig och olikåldrig granskog är 80-130 år gamla och med 5 till 10 % inslag av lövträd, främst gammal björk och rönn.

Ingående naturtyp enligt habitatdirektivet

Habitatkod	Habitatnamn	Areal (ha)	
		Rapporterad	Nytt förslag
9010	Västlig taiga, naturlig gammal granskog	55	60

Ingående arter enligt fågeldirektivet

Artkod	Artnamn
A104	Järpe <i>Bonasa bonasia</i>
A108	Tjäder <i>Tetrao urogallus</i>
A234	Spillkråka <i>Dryocopus martius</i>
A241	Tretåig hackspett <i>Picoides tridactylus</i>

Bevarandesyfte och bevarandemål

Syftet med Natura 2000-området Husmansknölen är att bidra till att upprätthålla så kallad gynnsam bevarandestatus för den ingående naturtypen och de ingående arterna på biogeografisk nivå. För att uppnå gynnsam bevarandestatus krävs att specifika bevarandemål uppfylls. I nedanstående tabell framgår bevarandemål för naturtypen och arterna i detta Natura 2000-område.

Art/naturtyp	Bevarandemål*
Västlig taiga (9010)	<p><i>Areal</i> Naturtypens utbredning bibehålls i minst 60 ha omfattning.</p> <p><i>Strukturer och funktioner</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Andel död ved/levande ved ska vara minst 1/5. - Lövträdsandelen ska vara minst 10 %. - Icke inhemska trädslag ska saknas. <p><i>Typiska arter</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Minst 2 av de luftföroreningskänsliga typiska lavarerna (ange) ska förekomma i minst x % av provytorna. - Minst 3 av de typiska kärlväxtarterna (ange) ska förekomma i minst x % av provytorna. - Antalet häckande par av den typiska fågeln tretåig hackspett ska vara minst a.
Järpe (A104) Tjäder (A108) Spillkråka (A234) Tretåig hackspett (A241)	<p><i>Populationsutveckling</i></p> <p><i>Artens livsmiljö:</i></p>

*/ Bevarandemålen fastställs efter basinventeringen

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus

För att ingående naturtyp och fågelarter ska uppnå och bibehålla gynnsam bevarandestatus på lång sikt bör nedanstående förutsättningar uppfyllas.

9010 Västlig taiga, naturlig gammal granskog

- Skoglig kontinuitet (naturlig åldersdifferentiering och artsammansättning hos de olika trädslagen).
  - Naturvärden utvecklas huvudsakligen genom naturlig dynamik, vilket omfattar störningar, t ex stormfällningar, insektsangrepp, översvämningar och brand.
  - Olika typer av substrat:
    - Död ved; grenar, torrakor, lågor mm i olika nedbrytningsstadier samt olika typer av bränd ved
    - Gamla och grova träd med dithörande barkstruktur
    - Lövträd av t ex asp, sälg och rönn
    - Hålträd
- Substraten utgör viktiga livsmiljöer för kryptogamer och insekter. Vissa av substraten är även viktiga som boplatser för fåglar.
- Ostörd hydrologi i myrmarker och sumpskogar.
  - Påtaglig minskning av antalet typiska arter och deras populationer får ej ske. De typiska arterna är indikatorarter vars förekomst indikerar bevarandestatus hos naturtypen.

A104 Järpe

Järpen föredrar tät blandskog, ofta i anslutning till surdråg eller bäckar. Andelen lövträd bör ej understiga 10 %. En viktig födoresurs under vintern är alknoppar, alhängen samt björkhängen varför dessa måste finnas i området. I anknytning till födan krävs tillgång på skyddande vegetation till exempel tät ungskog av gran. God tillgång på insekter är mycket viktigt för kycklingarnas överlevnad. Järpen kräver revir på 25-50 ha och förekommer sällan i skogar mindre än 25 ha.

A108 Tjäder

Tjädern kräver större sammanhängande skogsområden som innehåller en variation både då det gäller successionsstadier men även skogstyper. Arten förekommer sällan i områden under 25 km². Vintertid kräver tjädern äldre successionsfaser av talldominerad skog där den födosöker tallbarr och tallskott. På sommaren förekommer fågeln i varierande skogstyper, från gammal bärrik skog till nybildade hyggen. Våtmarksområden är även av stor betydelse för tjädern, främst på våren då hönan livnar sig på skott av tuvull men även som födosöksplats för kycklingarna, vilka livnar sig på insekter under de första veckorna. Förutom att tjädern kräver mycket stora varierande skogsområden är den starkt knuten till speciella spelplatser, till vilka den traditionsbundet besöker.

A236 Spillkråka och A241 Tretåig hackspett

God tillgång på lövträd, framförallt asp, är ett gemensamt krav för hackspettarna. Död ved är en annan viktig faktor. Mindre påverkad, olikåldrad blandskog med inslag av sumpskogar utgör ett lämpligt habitat för hackspettarna. Äldre alstrandskogar är även lämpligt habitat för den tretåiga hackspetten.

Skogsbrand har historiskt sett spelat en viktig roll för hackspettarna på kort sikt genom insektsrikedom på brandfältet och på lång sikt genom bildandet av lövbrännor. Lämpliga häckningsplatser är grova stammar av främst, asp, tall eller bok. Födan utgörs främst av vedlevande insekter och myror. Rotrötade granar med hästmyror är en favorit hos spillkråka, medan den tretåiga hackspetten gärna äter barkborrar.

Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området negativt?

Husmansknölen omfattas av Husmansknölens naturreservatsföreskrifter. Syftet med naturvårdsförvaltningen i naturreservatet är att bevara och förstärka nuvarande naturskogskaraktär, och förstärka en gynnsam bevarandestatus för de arter som är knutna till områdets naturskog med sin förekomst av gamla träd, död ved och lövträd.

Föreskrifter och skötselplan i gällande beslut om naturreservat bedöms på ett fullgott sätt hantera traditionell hotbild (vanligtvis skogsbruk) mot den naturtyp och de arter som finns inom området. Någon hotbild mot själva Natura 2000-området bedöms därför inte föreligga. Åtgärder som sker i det runtomliggande skogslandskapet kan dock indirekt utgöra hot mot Husmansknölens naturtyp och arter. Produktionsinriktat skogsbruk i anslutning till området kan exempelvis påverka de hydrologiska förhållandena i området och därmed påverka områdets vegetation negativt. Flera av fågelarterna är beroende av stora arealer med lämplig livsmiljö. Detta kräver ett naturvårdstänkande även utanför Natura-områdets gränser.

Bevarandeåtgärder med tidplan

Nedanstående bestämmelser bidrar på olika sätt till att naturtypen *västlig taiga* samt arterna *järpe*, *tjäder*, *spillkråka* och *tretåig hackspett* uppnår och bibehåller gynnsam bevarandestatus i Husmansknölens Natura 2000-område.

Gällande regelverk 2006

- Tillståndsplikt gäller enligt 7 kap 28 a § Miljöbalken för åtgärder eller verksamheter som på ett betydande sätt kan påverka miljön inom ett Natura 2000-område. *Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman/är nödvändiga för skötsel och förvaltning av området.*
- Tretåig hackspett och spillkråka är fredade (3 § i jaktlagen (1987:259)). Fredningen gäller också deras ägg och bon.
- Järpe och tjäderfår jagas på de tider som anges i bilaga 1 jaktförordningen (1987:905), övriga tider på året är den fredad. Fredningen gäller även deras ägg och bon.

- Enligt 1 a § Artskyddsförordningen är det förbjudet att avsiktligt störa fåglarna, särskilt under deras parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder. Det är även förbjudet att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatsar.
- I rådets förordning (EG) nr 338/97 regleras import och export samt försäljning av levande och döda exemplar av ovan nämnda art, samt förvaring av levande exemplar. Import och export samt försäljning får endast ske efter tillstånd från Jordbruksverket.
- Husmansknölen är sedan 2004 skyddat som naturreservat. Syftet med reservatet är att bevara och vårda ett område med gammal och ställvis lövrik barrskog med relativt gott om död ved. På så vis bevaras och förstärks förutsättningarna framförallt för skogslevande arter som exempelvis hackspettar. Genom reservatsbildningen och ingående skötsel finns förutsättningar för att förekomst av ingående arter säkerställs.

För att Husmansknölen ska behålla sin karaktär av barnnaturskog med varierande inslag av lövträd ringbarkas och avverkas gran för att gynna lövträd. Många av områdets naturvärden utvecklas bäst genom naturlig dynamik och lämnas därmed till stora delar till fri utveckling.

Skogsbruk i runtomliggande skogsbestånd

För att tillfredsställa de olika fågelarternas krav på tillräckligt stora arealer lämplig livsmiljö krävs en god tillämpning av naturvårdshänsyn vid skogsbruksåtgärder inom de skogsbestånd som finns i det omgivande landskapet närmast Husmansknölen. Exempel på hänsyn som kan vara aktuellt i detta fall är att eftersträva en begränsning av hyggens storlek, bevara lövträdsinslag i barrskogen under hela beståndets växttid samt lämna kvar grova lövträd, träd av hög ålder, döende och döda träd, hålträd och boträd. Biotopskydd, naturvårdsavtal eller andra avtal bör övervägas.

Bevarandestatus idag

9010 Västlig taiga

Nationellt

Naturtypens naturvärden är kopplade till naturlig gammal skog med lång skogskontinuitet, gamla träd och död ved, samt även till brandfält och yngre naturliga successionsstadier. Flera organismgrupper finns representerade bland de karaktärsarter och rödlistade arter som förekommer i naturtypen; insekter, lavar, svampar och mossor.

Denna mycket heterogena naturtyp finns spridd i hela den boreala delen av landet. De största arealerna finns i Norrlandslänet och där finns även mycket av de största naturvärdena, även om områden med höga naturvärden finns i hela landet. Naturvärden kopplade till granskog är speciellt riktade mot nordboreal region, men finns även i sydboreal. Tallskogar, brandfält och trivallövskogar har olika artsammansättning beroende på var i landet de ligger och kan därför ha höga naturvärden i hela den boreala regionen. Vissa trakter i fr.a. delar av Norrbotten, Västerbotten och Västernorrland, samt i bl.a. Orsa finnmark och nere i sydöstra Kalmar län har en mer påtaglig brandkontinuitet.

Västlig taiga är ett svensk-finskt tillägg och Sverige/Finland har därmed ett särskilt ansvar för naturtypen inom EU. Historiskt sett är förlusten av västlig taiga mycket stor och endast några få procent återstår (ca 3 % av 21 milj. ha) i boreal region. Produktionsskogsbruket är det största hotet mot naturtypen och dess naturvärden. Bristen på död ved, gamla träd och brandfält leder till en utarmning av artstocken och utdöendet av arter ligger inte i fas med den kvarvarande arealen. Mycket tyder på att flera arter endast lever kvar i restpopulationer som kommer att dö ut inom en snar framtid. Det är därför av stor vikt att så mycket som möjligt av naturtypen undantas skogsbruket. Avsaknaden av brand är också ett problem för naturtypens naturliga dynamik och artinnehåll.

Husmansknölen

Husmansknölens naturskog utgör ett representativt exempel på naturtypen *västlig taiga*. Skogens ålder, struktur och artsammansättning pekar på att naturliga processer formar skogen, även om det finns spår från tidigare avverkning. Förekomsten av typiska arter som representerar västlig taiga är bl.a. skrovellav, violettgrå tagellav, bårdlav, bronsbjon och tretåig hackspett vilka alla återfinns inom området. Flera av de påträffade arterna som till exempel lunglav, vedticka och stuplav är signalarter. Signalarter indikerar lång skoglig kontinuitet både vad det gäller levande barr- och lövträd men även olika former av död ved. Signalarterna indikerar också att området har hög och jämn luftfuktighet. Floran och faunan i området indikerar kontinuitet både på bestånds- och landskapsnivå.

Baserat på ovanstående karaktärer bedöms bevarandestatusen för naturtypen västlig taiga inom Husmansknölens område i dagsläget vara gynnsam.

Nationell bevarandestatus för ingående arter enligt fågeldirektivet

A104 Järpe

Järpen häckar i hela landet med undantag från den fjällnära skogen samt Öland och Gotland. Arten har minskat betydligt under de senaste 30 åren på grund av det moderna skogsbruket. Idag uppskattats den svenska populationen till drygt 100 000 par, vilket beräknas utgöra cirka 17 % av den europeiska populationen utanför Ryssland. Trots en påtaglig minskning av det svenska beståndet anses arten inte vara hotad i landet.

A108 Tjäder

Den svenska tjäderpopulationen har uppskattats till 84 000 - 110 000 par (1990-talets mitt), vilket utgör ca 10 % av det europeiska beståndet (inkl. europeiska Ryssland). Starka minskningar har under de senaste 30 åren registrerats i Götaland och Svealand och även lokalt i Norrland. Orsaken till minskningen av tjäder beror främst på det storskaliga skogsbruket där landskapet kraftigt fragmenteras och stora monokulturer av gran och tall ersätter den tidigare, mer varierade skogen. Totalt sett finns dock inget hot mot artens fortlevnad i Sverige.

A236 Spillkråka

Spillkråkan har under 1900-talet spridit sig söderut i Sverige, troligtvis på grund av att skogsarealen i landets södra del har ökat kontinuerligt. Spillkråkan häckar i samtliga svenska län, dock fåtaligt i Norrlands inland. Det svenska beståndet uppskattas till i storleksordningen 20 000 - 35 000 par. Detta motsvarar ungefär 10 % av det samlade europeiska beståndet på 200 000 - 265 000 par. Beståndet i södra Sverige förefaller vara tämligen stabilt. BirdLife International listar spillkråkan som *secure* i Europa, men menar att det är angeläget att Europa tar ett ansvar i artens bevarande.

A241 Tretåig hackspett

Tretåig hackspett häckar regelbundet i mellersta och norra Sverige, men är numera ovanlig söder om den biologiska norrlandsgränsen. Tillfälliga häckningar har konstaterats på Sydsvenska höglandet ner till Hallandsåsen i Skåne. Det svenska beståndet beräknades vid mitten av 1990-talet till mellan 5 500 och 7 500 par, vilket utgör cirka 10 % av det samlade europeiska beståndet på knappt 60 000 par. Det svenska beståndet har minskat kraftigt under hela 1900-talet och i ökande takt efter 1950. Minskningen i de kustnära, av skogsbruk hårdast påverkade delarna av Norrland uppgår förmodligen till minst 80 %. Som en följd av detta har tyngdpunkten i artens förekomst gradvis förskjutits allt längre in mot de klimatiskt mer utsatta och totalt sett mindre produktiva fjällnära skogsområdena.

Tretåig hackspett är rödlistad i kategorin *sårbar* i Sverige. BirdLife International listar tretåig hackspett som *declining* i Europa och menar att det är angeläget att Europa tar ett ansvar i artens bevarande. Arten är placerad i SPEC kategori 3, vilket innebär att dess utbredning inte är koncentrerad till Europa, men att arten inom regionen har en otillfredsställande bevarandestatus.

Bevarandestatus för fågeldirektivets arter på Husmansknölen

Järpe, tjäder, spillkråka och tretåig hackspett förekommer i Natura 2000-området och i dess omgivning. Arternas populationsstorlek och populationsutveckling är okänd men arternas bevarandestatus torde dock vara gynnsam.

Uppföljning

För att bedöma ingående naturtyps och arters bevarandestatus krävs uppföljning av uppsatta bevarandemål. Vid uppföljning utvärderas även befintliga bevarandeåtgärder för att se om de fyller sitt syfte. Om en befintlig bevarandeåtgärd inte har avsedd effekt kommer åtgärden att justeras.

Nationellt uppföljningsprojekt pågår och komplettering kommer att ske då projektets riktlinjer och metoder är möjliga att tillämpa.

Bilaga

1. Karta över Natura 2000-områdets avgränsning
2. Karta över utbredning av naturtypen västlig taiga (klart efter basinventeringen)

Referenser

Länsstyrelsen Värmland, Miljöenheten. *Beslutsunderlag och skötselplan till Husmansknölens naturreservat*. Beslut 2004-03-29. Karlstad.

Naturvårdsverket. *Natura 2000- Art och naturtypsvisa vägledning*.

(<http://www.naturvardsverket.se>) 05-02-28

Naturvårdsverket, Rapport 5434. *Uppföljning av Natura 2000 i Sverige- Uppföljning av habitat och arter i habitatdirektivet samt arter i Fågeldirektivet*. Naturvårdsverket 2005.

Nitare, J. 2000. *Signalarter – indikatorer på skyddsvärd skog, flora över kryptogamer*. 2:a upplagan. Skogsstyrelsens förlag, Jönköping.